

ΩΜΟΠΛΑΤΟΣΚΟΠΙΑ *

Ἐκ τοῦ ἰουδαϊκοῦ πάσχα διειτηρήθη ἐν τῷ ἡμετέρῳ ἡ θυσία τοῦ ἀμνοῦ, θεωρουμένη ἀπαραίτητον τῆς ἐορτῆς συμπλήρωμα. Ἀντικατέστησαν δὲ τὰς συνοδευούσας τὴν θυσίαν ταύτην ἱεροτελεστίας, ὅς ὁ νόμος τῶν Ἑβραίων δρίζει, παρὰ μὲν τοῖς καθολικοῖς χριστιανοῖς κατὰ τὸν μεσαίωνα εὐλογία τοῦ ἀμνοῦ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ πρὸ τῆς ἀγίας Ἐραπέζης, παρ' ἡμῖν δὲ ἀπλή εὐχή, δι' ἧς ὁ ἱερεὺς ἐπεκαλεῖτο ν' ἀγιάσῃ αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς «ὡς ἠγγίασε τὸν ἀμνόν, ὃν προσήγαγεν αὐτῷ ὁ πιστὸς Ἀβραὰμ καὶ τὸν ἀμνόν, ἃ ὄνπερ Ἀβελ προσήνεγκεν αὐτῷ εἰς ὄλοκλήρωσιν». Ἐνεκα τούτου ὁ ἀμνὸς τοῦ Πάσχα νομίζεται ὅτι κέκτηται εἰδικῶς τινὰς ιδιότητας καὶ ὅτι ἡ ὠμοπλάτη προαγγέλλει ἀσφαλῶς τὸ μέλλον εἰς τοὺς ἐννοοῦντας τὰ ἐπὶ ταύτης μυστηριώδη σχεῖμα. Τὴν αὐτὴν ἀρετὴν ἀποδίδει ὁ λαὸς καὶ εἰς τὸν κατὰ τὴν ἐορτὴν τοῦ ἀγίου Γεωργίου θυσιάζοντιν, εὐ ἡ ὠμοπλάτη περιέχει ἐπίσης ἀλαθῆτους προφητείας. Ἐν γένει δὲ πάντος ἀρνίου ἢ ὠμοπλάτη, ὅταν ὀλόκληρον παρατεθῇ ὀπτὸν ἐν συμποσίῳ θεωρεῖται ὡς χρηστήριον, οὐχὶ μὲν τοσοῦτω βέβαιον καὶ σαφές ὡς αἱ ὠμοπλάται τῶν ἀμνῶν τοῦ Πάσχα καὶ τοῦ ἀγίου Γεωργίου, πάντοτε δ' ὅμως μετὰ περιεργίας καὶ πίστεως ἐξεταζόμενον.

Ἡ ὠμοπλάτη, κατὰ τὸ ἀρματωλικὸν ἔθιμον, ἀνήκει δικαιοματικῶς εἰς τὸν ἀρχηγόν, ὅστις διὰ ταύτης προσεπάθει νὰ προΐδῃ τὴν τύχην τῶν ὑπ' αὐτὸν πολεμιστῶν. Ἐν δὲ τοῖς κοινοῖς συμποσίοις ἀνήκει εἰς τὸν οἰκοδεσπότην, ὅστις πρῶτιστον μέλημα αὐτοῦ θεωρεῖ νὰ ἐξετάσῃ αὐτὴν ἐπισταμένως, ὅπως ἐξαγάγῃ προγνωστικὰ τοῦ μέλλοντος ἰδίως μὲν τῆς οἰκογενείας του, γενικῶς δὲ ὀλοκλήρου τοῦ ἔθνους.

Ἡ βαθέως ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ λαοῦ ἐρριζωμένη πεποιθήσις εἰς τὴν τοιαύτην μαντείαν οὐχὶ σμικρὰν ἐπήρειαν ἔσχεν ἐνίοτε καὶ ἐπὶ ἱστορικῶν τινῶν γεγονότων ἔτι. Ὡς οἱ ἀρχαῖοι πρὸ πάσης σπουδαίας αὐτῶν πράξεως ἐξήταζον τῶν ἱερείων τὰ σπλάγχνα καὶ τὴν πορείαν αὐτῶν διερρῦθμιζον κατὰ τὰς ἀποφάνσεις τῶν ἱεροσκόπων, ὁμοίως καὶ οἱ Ἕλληνες ὀπλαρχηγοὶ πρὸ τῶν συμπλοκῶν αὐτῶν μὲ τουρκικὰ ἀποσπάσματα τὴν ὠμοπλάτην συνεβουλεύοντο καὶ ἡ ἐκ ταύτης ἀρυομένη μαντεία συνηθέστατα ἐπέδρασεν ἐπὶ τῆς τύχης τῶν ὀπλων των. «Πολλάκις ὠφέλησεν ἡ πρόληψις αὕτη χωρὶς

*) Ἐδημοσιεύθη ἐν «Ἐστία» 1876 τ. Α' σ. 221—2.

«ἐλπίδα, κολλάκις ἔδραψε χωρίς λόγον» λέγει ὁ Ἰωάννης Φιλήμων ἐν τῇ περὶ Φιλικῆς Ἑταιρείας συγγράμματί του. «Στρατὸς ὀλίγος καὶ διακινδυνεύων ἐμφυχώθη αἰφνιδίως διὰ τῆς αἰσίας ἐξηγήσεως τῶν σημείων τῆς καὶ πικέρδῃσε νίκην ἀβεβαίαν· καὶ ἐξ ἐναντίας στρατὸς πολυάριθμος καὶ ἔχων οὐγιᾶς τὸ ἠθικόν του ἐδειλίασε διὰ τὴν ἀποφράδα πρόγνωσίν των καὶ ἐνικήθη στεργηθεὶς τὴν ἐλπίδα καὶ τὴν τόλμην του. Ὑπήρξαμεν ἐκ περιστάσεως αὐτόπται ὄλων τούτων. Ἐντεῦθεν ἢ καλὴ ἢ κακὴ ἔκδοσις μιᾶς μάχης ἐκρέματο ἀπὸ τὴν καλὴν ἢ κακὴν μάντευσιν τῆς πλάτης, καὶ μάλιστα ἂν ἤθελε τύχη γέρων ὁ τοιοῦτος μάντις. Αἱ συμπτώσεις, ἡνωμένοι μὲ τὰς κινδυνώδεις προλήψεις τῆς ἀμαθείας, ἔμελλον νὰ δώσωσι καὶ εἰς τὰ κόκκαλα τοῦ ζῆφου ἐπήρειαν θεῖαν. Ἐνθυμούμεθα ὁποῖαν ἄφησε τῷ 1826 ἱστορικὴν ἐποχὴν εἰς τὸ Ναύπλιον μία φερομένη ἀπὸ τὸν Πανοῦτσον Νοταρᾶν πλάτη. Ἀἱ περὶ τῶν τοιούτων ἀποδοκιμασίαι τῆς θρησκείας μας δὲν ἰσχυσαν οὐδ' οὐκ εἰς τὸ πνεῦμα αὐτοῦ τοῦ ἐρευνητοῦ τῶν ἱερῶν γραφῶν γέροντος. Τὸ φύσει μᾶλλον ἄκακον ζῆφον τῆς γῆς καθίσταται παραδόξως, καὶ ἄπνουν μάλιστα, τὸ ὑποκείμενον ἀπεχθείας καὶ λύπης εἰς τὴν ζώνην τῆς τοιαύτης «διαγνωστικῆς».

Λεπτομερεῖς πληροφορίας περὶ τῆς ἐποχῆς τούτου τῆς μαντικῆς δὲν ἠξεύρομεν, εἶναι δὲ δυσχερέστατον τὰ ἐπιπέσειν τοιαῦται, διότι οἱ τὰ ἀπόρητα αὐτῆς ἐπιπέσειν γέροντες φερόμενοι οὐρανοῦ ἐξηγήσεων καὶ ἀφ' ὧν ῥίπτοντες πολλάκις ἄδράς ἀμαθείας ἀφαιροῦσι ἢ ἀποκαλύψωσι τὰ μυστήρια τῆς προπατορικῆς ἐπιστήμης. Ἡσυχία γνωστὴ δ' ὅμως εἶναι ἡ σημασία τῶν κοιλωμάτων εἰκονιζόντων μνήματα, ἢτοι θανάτους οἰκείων ἢ φίλων, στενωτέρων καὶ προσφιλεστέρων, καθ' ὅσον τὰ κοιλώματα πλησιάζουσι πρὸς τὴν κορυφὴν τοῦ ὄσπου· αἱ σκιαί πρὸς τούτοις προμηνύουσι πένθος, αἱ δὲ ἐρυθρωπαὶ γραμμαὶ αἵματοχυσίας· κατ' ἀναλογίαν δὲ κρίνουσι καὶ περὶ τῶν ἄλλων σημείων· τὸ ἐκ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄσπου τέλος ἐξαρτώμενον νεῦρον ἀπεικονίζει τὸ βαλλάντιον τοῦ οἰκοδεσπότου, προαγγέλλον πλοῦτον μὲν, ἐὰν τύχη χονδρόν, πενίαν δὲ καὶ ἀθλιότητα, ἰσχνόν.

Ὡς τινες παρετήρησαν, ἡ ὠμοπλατοσκοπία εἶναι λείψανον τῆς ἱεροσκοπίας τῶν ἀρχαίων· ἀλλὰ πρὸς ταύτην σχέσιν μᾶλλον εἶχεν ἢ συνήθεια τοῦ ἐξετάζειν ἐκτὸς τῆς ὠμοπλάτης τὸ ἦπαρ, τὸν σπλῆνα, τὰ ἔγκατα τοῦ ἄμνου, ἐὰν παραδεχθῶμεν ὡς ἀληθῆ τὴν περὶ ὑπάρξεως τοιαύτης συνηθείας ἐν Ἀρκαδίᾳ μαρτυρίαν τοῦ ἐν ἀρχῇ τοῦ παρόντος αἰῶνος ἐπισκεφθέντος τὴν Ἑλλάδα Γερμανοῦ Βαρθόλδου. Εἶναι ἀληθές ὅτι παρ' οὐδενὶ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων γίνεται μνεία τῆς ὠμοπλατοσκοπίας· ἀλλὰ δὲν εἶναι νομίζομεν τοῦτο ἐπαρκὲς διδόμενον, ὅπως ἀρνηθῶμεν τὴν ἀρχαιότητα τῆς προλήψεως ταύτης· ἢ παρὰ Βυζαντινοὶς μάλιστα γνώσις αὐτῆς ἀποδεικνύει τὸ ἐναντίον. Ὁ κατὰ τὴν ἐνδεκάτην μ. Χ. ἑκατονταετηρίδα ζήσας πολυγραφώτατος, ὡς ὑπὸ τῶν συγχρόνων του ἀπεκαλεῖτο, Μιχαὴλ ὁ Ψελλὸς ἔγρα-

ψεν ἰδιαιτέραν πραγματείαν «Περὶ ὠμοπλατοσκοπίας», ἐν ἣ ἀριδῆλως καταφαίνεται ἡ ταυτότης τῶν παρ' ἡμῖν καὶ τοῖς συγχρόνοις αὐτοῦ περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου δοξασιῶν. Ἡ περιεργοτάτη αὕτη πραγματεία εὑρίσκειται χειρόγραφος ἐν τῇ αὐτοκρατορικῇ τῆς Βιέννης βιβλιοθήκῃ, παραθέτομεν δὲ ἐνταῦθα τὰ μᾶλλον ἐνδιαφέροντα μέρη αὐτῆς ἐξ ἀκριβοῦς ἀντιγράφου, ὅπερ ἐκ τῆς βιβλιοθήκης ἐκείνης ἐπρομηθεύθημεν.

Τὸ χρηστίριον τῆς ὠμοπλατοσκοπίας ὁ Ψελλὸς ἀποκαλεῖ «βάρβαρον καὶ ἀλλόκοτον», ἔχον ὅμως, «ὡς τοῖς χρωμένοις δοκεῖ, μελλόντων προαναφώνησιν». Οἱ διὰ τῆς ὠμοπλάτης μαντεύομενοι λαμβάνοντες ἐκ ποίμνης πρόβατον ἢ ἄρνα «πρῶτον μὲν κατὰ νοῦν τιθέασιν ἢ καὶ τῇ γλώσσει προφέρουσι περὶ οὗ ἂν μαθεῖν βούλοιντο», εἶτα δὲ σφάξαντες τὸ ζῷον ὀπτῶσι τὴν ὠμοπλάτην καὶ ἀπογυμνοῦντες τῶν σαρκῶν «ἐντεῦθεν τὰς σημειώσεις τῆς τῶν ἐρωτημάτων ἐκδόσεως ἔχουσι.» Ἡ ἐξήγησις δὲ τῶν σημείων τῆς ὠμοπλάτης καὶ τὰ ἐκ ταύτης μαντεύματα εἶναι ἀπαραλλάκτως ὅμοια πρὸς τὰ νῦν παρ' ἡμῶν πιστευόμενα, ἅτινα ἀνεφέραμεν ἀνωτέρω. «Ζωὴς μὲν ὡς καὶ θανάτου κρίσιν ἐν τῇ ἐξοχῇ τῆς ράχεως ἔχουσι· καί, εἰ μὲν αὕτη ἐκατέρωθεν ἐστὶ λεπτή καὶ καθαρὰ, ζωὴς ἐντεῦθεν λαμβάνουσι σύμβολα· εἰ δὲ συγκεχυμένη, θανάτου τεκμήρια·» εἰ δὲ περὶ πολέμου τις πέρωτόη, εἰ μὲν ἐν τῷ δεξιῷ μέρει τοῦ ὠμοπλάτου εὐθρόν φανεῖν νεφέλλιν «ἢ ἐν ἑτέρῳ μέρει γραμμὴ ἐπιμήκη καὶ μελίτη, ἀνελε ὅτι μέγας ἐστὶ πταὶ πόλεμος· εἰ δὲ ἄμφω τὰ μέρη κατὰ φύσιν ἴσοις λευκά, εἰρήνην μέλλουσαν χρηστηρίαζε· καὶ καθάπαξ ἐν πάσαις ταῖς ἐρωτήσεσι τὰ μὲν εὐθρότερα καὶ μελάντερα καὶ συγκεχυμένα τῆς χειρὸς συντυχίας εἰσὶ· τὰ δ' ἐναντία τούτων, τῆς κρείττονος».

Ἡ ὠμοπλατοσκοπία ἦτο ἐν χρήσει καὶ παρὰ τοῖς Οὐνοις, τὰ δὲ ἄγρια στίφη τοῦ Ἄττιλα εἰς τὴν μαντεῖαν ταύτην προσέτρεχον, ὅπως μάθωσι τὴν τύχην τῶν ὄπλων των. Ἀνευρίσκομεν προσέτι αὐτὴν τὰ μέγιστα διαδεδομένην εἰς τοὺς μογγολικοὺς πρὸ πάντων λαοὺς τῆς Ἀσίας, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ ἄλλα ἰασητικὰ ἔθνη συνθηζομένην. Ἐκ τῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν πλὴν τῶν Βλαχοφώνων τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς Μακεδονίας, εἴτινες ἔχουσι τὰ αὐτὰ καὶ οἱ Ἕλληγες ἔθιμα, ἡ ὠμοπλατοσκοπία εἶναι γνωστὴ εἰς τὰ νοτιοσλαβικά ἔθνη, τοὺς Λαταυούς, τοὺς Σκώτους, τοὺς Κορσικανούς, εἰς παλαιότερους δὲ χρόνους φαίνεται ὅτι ἦτο γνωστὴ εἰς Ἰσπανούς, Γάλλους, Γερμανοὺς καὶ Ἄγγλους. Ἡ ὑπαρξὶς τῆς αὐτῆς δοξασίας παρὰ λαοῖς ἀνομοίαις ὅλως τὴν καταγωγὴν, τὰς παραδόσεις καὶ τὸν ἐν γένει βίον, εἶναι ὁμολογουμένως ἀρκούντως παράδοξος καὶ ἀνεξήγητος, ὅταν δὲν παραδεχθῶμεν ὅτι ὀφείλεται εἰς ἀπλὴν σύμπτωσιν.

